Hahner Péter

Merész következtetések

VISSZHANG - XLVII. évfolyam 17. szám, 2003. április 25.

Tisztelt Ádám Péter! Recenziójában felhívta figyelmemet Franciaország története című kötetem hiányosságaira. Megjegyzései között akad megfontolandó, többségük azonban megtéveszti az olvasót (Az ősembertől Jacques Chiracig, ÉS, ápr. 18.).

Az ön által tárgyi tévedéseknek minősített megállapítások egy része nem tárgyi tévedés. Az állítólagos soissons-i váza kérdésben például nem velem kellene vitatkoznia, hanem Klodvig francia életrajzírójával, Michel Rouche-sal, aki Clovis című kötetében (Paris, 1996, Fayard) határozottan állítja, hogy a sokat emlegetett vázát nem Soissons-ból, hanem Reims egyházmegyéjéből vitték el, s csak azért emlegették soisson-i váza néven, mert a soisson-i csata után szerezték meg a frankok. Rouche szerint Szent Remigius nem csak a váza visszaszolgáltatására kérte fel Klodvigot, de még végrendeletében is megemlegette e viszontagságos sorsú műtárgyat. Sajnos mindezt nem lehet ilyen részletesen elmagyarázni egy háromszázoldalas összefoglaló műben, ezért köszönöm, hogy erre most alkalmat adott nekem.

Hasonló a helyzet többi kifogásával is. "Az 1802-es napóleoni konkordátum, a szerző állításával ellentétben, Elzászban és Lotaringia egy részében mind a mai napig érvényben van" (167. o.), írja recenziójában. Aki csak az ön cikkét olvassa, annak úgy tűnhet, hogy téves adatot közöltem Elzászról és Lotaringiáról. Csakhogy könyvemnek ezen az oldalán szó sincs e két tartományról, mindössze ennyi olvasható: "az egyházügyi rendezés egészen a XX. századig érvényben maradt." A későbbi fejezetekből természetesen kiderül, hogy 1871-ben Elzászt és Lotaringiát elcsatolták Franciaországtól (203. o.), ezért az állam és egyház szétválasztása idején (220. o.) e két tartományban természetesen nem hajtották végre a francia kormány rendeleteit.

Berry herceg fiával kapcsolatban szememre veti, hogy "születésekor Bordeaux hercegnek hívták, nem pedig Chambord grófnak". Aki recenzióját olvassa, arra fog gondolni, hogy még a történelmi személyiségek nevét sem ismerem. Aki azonban könyvemet is kézbe veszi, ezt a mondatot találja a 184. oldalon: Berry herceg "felesége már terhes volt a későbbi Chambord grófjával." A kiemelt szó arra utal, hogy az illető a Chambord grófja címet később kapta meg, de mégis e néven vonult be a történelembe, valamennyi életrajza ezt a címet viseli, és Chambord grófja néven találhatjuk meg a lexikonokban is. Vagy talán ön szerint azt is közölnöm kellett volna e rövid, összefoglaló kötetben, hogy Lajos Fülöp csecsemőkorában a Valois hercege címet kapta, nagyapja halála után a Chartres hercege címet, apja halála után pedig az Orléans hercege címet?

Kifogásai egy részét sajnos nem tudom komolyan venni. Hogy a Bastille a királyt védte-e a párizsiak ellen vagy Párizst a külső támadók ellen, s hogy XIV. Lajos előbb választotta-e emblémájának a Napot, s csak ezután lépett fel egy balettben a Nap szerepében, vagy fordítva - mindez "a tyúk vagy a tojás" problémája. Szememre hányja, hogy a francia gyarmatbirodalom kiépítését nem az 1871-es francia vereséggel magyarázom, holott nyilván ön is tudja, hogy a XIX. század második felében valamennyi európai nagyhatalom gyarmatszerző politikát folytatott, még az 1871-ben győzelmet arató Németország is. A livre "eszmei fizetőeszköz volt", figyelmeztet cikkében, "amolyan átszámítási kulcs" - de vajon hol állítottam én az ellenkezőjét ennek? A 123. oldalon is csak annyit állapítottam meg, hogy értékét 1726-ban véglegesen stabilizálták. Talán nem így van? Közli velem, hogy "zsidó egyház nincs", holott a jelenleg hatályban lévő törvényeink ezt a kifejezést használják, s a hírekben naponta emlegetik "történelmi egyházainkat".

Úgy tűnik, recenziójában több olyan állítást cáfolt meg, amelyeket könyvemben egyáltalán nem találhat meg, máshol pedig olyan formában emel ki bizonyos kifejezéseket a szövegből, hogy azokkal némi

csúsztatás árán is igazolhassa könyvem iránti, világosan érzékelhető ellenszenvét. Arra különösen kíváncsi lennék, hogy a bibliográfiámban felsorolt szakkönyvek közül melyiket tekinti a pletykatörténet termékének.

Recenziójából, bár kissé gyakran bukkannak fel benne olyan kifejezések, mint "nem tudom" és "tudom is én", pontosan kiderül, miért nem nyerte meg könyvem a tetszését. Pontosan kifejti ugyanis, hogy milyen könyvet szeretett volna olvasni helyette. "Meglepő összefüggések felvillantását, merész hipotézist" - talán olyasmit, mint a recenziója elején egyetértően felidézett, több mint százéves, Lavisse-féle elmélet? Mely szerint XIV. Lajos Versailles-ba költözésével "olyan hajszálrepedések keletkeztek az abszolút monarchia talpazatán, amelyek a következő évszázad végére (...) mély szakadékká szélesedtek"? Szépen hangzó mondat, csak éppen nem igaz, amit állít. Párizs népe többször is (például 1588-ban és 1648-ban) barikádokat emelt a királyi hatalom ellen lázadva, mielőtt még az uralkodó Versailles-ba költözött volna, és több mint fél évszázaddal e költözés után is "Hőn Szeretett"-nek nevezte el aktuális uralkodóját, akinek rajongva kísérte minden lépését. Ki lehet emelni a történelmi folyamatból ilyen jelenségeket, és el lehet játszadozni velük, csak éppen nincs sok értelme.

De hát ön "egymástól távoli tények és jelenségek közt is összefüggést találó (...) a történelmet egyszerre megismerhetőnek és kiismerhetetlenül talányosnak felfogó, a jóban a rosszat, a rosszban a jót is felmutatni tudó" írásművet szeretett volna olvasni. Vagyis - nem történelmi összefoglalást, hanem esszét, gondolatkísérletet, szellemi játékot. Chambord grófjáról például ön nem hajlandó elhinni, hogy ősei fehér zászlajához való ragaszkodása miatt mondott le a trónról. Hát akkor mi történt? "Tudom is én" - olvashatjuk jellegzetes válaszát. - Talán "hirtelen ellenszenvesnek érezte az őt trónra emelni akarókat?" Jó ötlet, jól hangzik, csak éppen valamennyi dokumentum és feldolgozás másra enged következtetni.

Ha efféle merész elgondolásokat várt könyvemtől, nem csoda, hogy csalódást okozott önnek. Megalapozatlan feltételezésekből, a "tudom is én" alapján felvillantott ötletekből ugyanis nem lehet történelmi összefoglaló köteteket szerkeszteni. Az efféle könyveknek az a feladatuk, hogy az újabb kutatási eredmények szélesebb körben elfogadott, megbízható és megalapozott eredményeit tárják az olvasók elé.

Hahner Péter